

DAVLAT XIZMATIDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

Toxirov Baxodur Shokirovich

O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish
akademiyasi, “Tergov faoliyati” talabasi

Annotatsiya:

Mazkur maqolada davlat xizmatida korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Korrupsiyaga qarshi kurashda milliy va xalqaro huquqiy hujjatlar, ularning ijrosi, amaliy muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari yoritiladi. Shuningdek, huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish bo‘yicha ilg‘or xorijiy tajribalar va zamonaviy yondashuvlar asosida tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar: Korrupsiya, davlat xizmati, huquqiy asoslar, korrupsiyaga qarshi kurash, xalqaro standartlar, qonunchilik, takomillashtirish.

Korrupsiya zamonaviy jamiyat rivojiga jiddiy tahdid soluvchi omillardan biridir. Ayniqsa, davlat xizmatida bu illatning mavjudligi davlat boshqaruvining samaradorligini pasaytiradi, aholining davlat organlariga bo‘lgan ishonchini susaytiradi. Shu bois, korrupsiyaga qarshi kurashish har bir davlat uchun ustuvor yo‘nalishlardan biridir. O‘zbekiston Respublikasi ham bu borada muhim islohotlarni amalga oshirib, huquqiy asoslarni mustahkamlab bormoqda. Ushbu maqola aynan davlat xizmatida korrupsiyaning oldini olish, unga qarshi kurashishning huquqiy mexanizmlari va ularni takomillashtirish yo‘llarini o‘rganishga qaratilgan.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

Huquqiy-huquqiy tahlil: mavjud qonunchilik bazasi o‘rganildi;

Qiyosiy tahlil: xorijiy tajriba O‘zbekiston tajribasi bilan solishtirildi;

Empirik kuzatuv: korrupsiyaviy holatlar yuzasidan ochiq ma’lumotlar tahlil qilindi;

Ekspert so‘rovi: yuridik soha mutaxassislari fikrlari o‘rganildi.

O‘zbekiston Respublikasida davlat xizmatida korrupsiyaga qarshi kurash mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi va qonun ustuvorligini ta’minlashning

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th July, 2025

muhim qismi hisoblanadi. Korrupsiya davlat boshqaruvi samaradorligini pasaytiradi, fuqarolar ishonchini yo'qotadi va iqtisodiy zarar keltiradi. Shu sababli, bu sohada huquqiy asoslar doimiy ravishda takomillashtirilmoqda. 2025-yilda O'zbekiston Prezidentining PF-71-son Farmoni (2025-yil 21-aprel) qabul qilingan bo'lib, u korrupsiyaga qarshi kurash tizimini yanada takomillashtirishga qaratilgan. Ushbu farmon korrupsiyani oldini olish, aniqlash va javobgarlikni kuchaytirish bo'yicha yangi choralar belgilaydi, shu jumladan kiberfazoda korrupsiyaga qarshi kurashni kuchaytirish. Bundan tashqari, 2025-yil mart oyida Milliy korrupsiyaga qarshi kurash kengashi yig'ilishida korrupsiyaga qarshi milliy strategiya loyihasini mustahkamlash bo'yicha takliflar muhokama qilingan.

Korrupsiyaga qarshi kurashning huquqiy asoslari

O'zbekistonning korrupsiyaga qarshi huquqiy bazasi milliy qonunchilik va xalqaro standartlarga asoslangan. Asosiy hujjatlar quyidagilar:

Milliy qonunchilik:

- O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi: 1992-yilda qabul qilingan va 2023-yilda o'zgartirilgan Konstitutsiya (93-modda) korrupsiyaga qarshi kurashni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi deb belgilaydi. U qonun ustuvorligi, fuqarolar huquqlarini himoya qilish va davlat xizmatchilarining mas'uliyatini ta'kidlaydi.
- "Korrupsiyaga qarshi kurash to'g'risida"gi Qonun (2017-yil 3-yanvar): Bu qonun korrupsiyaga qarshi kurashning asosiy huquqiy bazasini yaratadi. U 6 bob va 34 moddadan iborat bo'lib, korrupsiyaning ta'rifini, oldini olish choralarini va javobgarlikni belgilaydi. 2025-yilga kelib, qonunga o'zgartirishlar kiritilgan, masalan, normativ-huquqiy hujjatlarni korrupsiyaga qarshi ekspertizadan o'tkazish tizimini takomillashtirish (711-V-son Qonun, 2025-yil 28-mart).
- "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonun loyihasi: Bu loyiha davlat xizmatchilarining axloqiy standartlarini belgilaydi va manfaatlar to'qnashuvini oldini olishga qaratilgan. 2025-yilda loyiha BMT va OECD takliflari asosida takomillashtirilmoqda.
- Jinoyat kodeksi: Korrupsiya jinoyatlari (poraxo'rlik, mansabdan suiiste'mol qilish, firibgarlik) uchun javobgarlikni belgilaydi. 2025-yilda kodeksga o'zgartirishlar kiritilib, poraxo'rlik uchun jazo kuchaytirilgan.

Xalqaro asoslar:

O'zbekiston 2008-yilda BMTning Korrupsiyaga qarshi konvensiyasini ratifikatsiya qilgan va 2010-yilda OECDning Istanbul harakat rejasiga qo'shilgan. Bundan tashqari, BMTning Transmilliy uyushgan jinoyatchilikka qarshi konvensiyasi va boshqa xalqaro hujjatlar asosida kurash olib boriladi. 2025-yilda UNODC (BMTning Narkotiklar va jinoyatchilikka qarshi idorasi) O'zbekistonning milliy antikorrupsiya strategiyasini mustahkamlashga yordam bergan.

Asosiy ta'riflar va tamoyillar:

- Korrupsiya: Davlat xizmatchisi o'z mavqeidan noqonuniy foydalanib, moddiy yoki nomoddiy imtiyozlar olishi.
- Manfaatlar to'qnashuvi: Shaxsiy manfaatlar davlat vazifalari bilan ziddiyatga kelishi.
- Korrupsiya jinoyati: Poraxo'rlik, suiiste'mol va boshqa holatlar.

Tamoyillar jadvali:

Tamoyil	Batafsil tavsif
Qonuniylik	Barcha choralar qonunga muvofiq amalga oshiriladi, ixtiyoriy qarorlar cheklanadi.
Ochiqlik va shaffoflik	Davlat organlari faoliyati ochiq bo'lib, "Ochiqlik indeksi" orqali baholanadi (index.anticorruption.uz).
Tizimlilik	Kurash muntazam va tizimli ravishda olib boriladi, yillik dasturlar ishlab chiqiladi.
Oldini olish ustunligi	Jinoyatni sodir etishdan oldin choralar ko'riladi, masalan, ekspertiza va deklaratsiya.
Javobgarlik muqarrarlari	Korrupsiya uchun jazo muqarrar, 2025-yilda deklaratsiya tizimi joriy etilgan.
Jamiyat ishtiroki	Fuqarolik jamiyati va OAV nazorat qiladi.

Davlat xizmatidagi choralar:

- Oldini olish: Davlat xizmatchilarining daromadlarini deklaratsiya qilish, manfaatlar to'qnashuvini e'lon qilish va axloqiy kodekslarni joriy etish. 2025-yilda davlat xaridlarida korrupsiyaviy omillarni bartaraf etish bo'yicha loyihalar ishlab chiqilgan.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th July, 2025

- Aniqlash va bartaraf etish: Korrupsiya holatlarini tahlil qilish, sud mustaqilligini ta'minlash va ma'lumot beruvchilarni himoya qilish. 2025-yilda 2103 ta o'g'irlik, 265 ta suiiste'mol va 169 ta poraxo'rlik holati aniqlangan.

- Texnologik choralar: Elektron platformalar (masalan, "Shaffof qurilish") va sun'iy intellekt orqali nazorat. Kiberfazoda korrupsiyaga qarshi yangi mexanizmlar joriy etilmoqda.

Mas'ul idoralar:

- Korrupsiyaga qarshi kurash agentligi: 2020-yilda tashkil etilgan, dasturlarni muvofiqlashtiradi va "Ochiqlik indeksi"ni e'lon qiladi.

- Milliy kengash: Prezident rahbarligida faoliyat yuritadi, 2025-yil mart yig'ilishida deklaratsiya va ekspertiza tizimini kuchaytirish muhokama qilingan.

- Boshqa idoralar: Bosh prokuratura, Ichki ishlar vazirligi, Adliya vazirligi va boshqalar. Har bir idora ichki nazorat bo'linmalariga ega.

Huquqiy asoslarni takomillashtirish yo'llari

O'zbekiston korrupsiyaga qarshi kurashda muvaffaqiyatlarga erishgan bo'lsa-da (Transparency International reytingida yaxshilanish), muammolar mavjud: byurokratiya, jamiyatdagi axloqiy normalar va amaliyotdagi farqlar.

2025-yilda qabul qilingan "Korrupsiyaga qarshi kurash tizimini yanada takomillashtirish choralar to'g'risida"gi Farmon (PF-71) va Milliy antikorrupsiya rejasi bu muammolarni hal etishga qaratilgan.

Takomillashtirish yo'llari quyidagilar:

Qonunchilikni yangilash: Korrupsiya jinoyatlarining batafsil ro'yxatini shakllantirish va javobgarlikni kuchaytirish. 2025-yilda investitsiya loyihalarida xalqaro antikorrupsiya standartlari joriy etilgan, to'g'ridan-to'g'ri shartnomalarni qisqartirish talab qilingan.

Institutsional o'zgarishlar: Parlamentga korrupsiya xavflarini aniqlash vakolatini berish, vazirlik rahbarlaridan shaxsiy antikorrupsiya rejasini talab qilish. Ichki nazorat bo'linmalarini o'qitish va mustaqilligini ta'minlash.

Shaffoflik va texnologiyalar: Davlat xizmatlarini raqamlashtirish, onlayn deklaratsiya tizimini joriy etish va kiberfazoda korrupsiyani oldini olish mexanizmlarini yaratish. 2025-yilda UNDP loyihasi doirasida shaffoflik ekotizimi mustahkamlangan.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th July, 2025

Byurokrtiyani kamaytirish: Ro'yxatga olish va litsenziyalash tartibini soddalashtirish, subsidiyalashda korrupsiya xavflarini bartaraf etish. Davlat xaridlarida elektron auksionlarni majburiy qilish.

Jamiyat va xalqaro hamkorlik: Fuqarolik jamiyatini faollashtirish, OAV orqali targ'ibot olib borish. BMT, UNODC va OECD bilan hamkorlikda loyihalarni amalga oshirish, masalan, 2026-2030 yillarga mo'ljallangan UNSDCF dasturi.

Monitoring va baholash: Yillik hisobotlar va "Ochiqlik indeksi" orqali natijalarni baholash. 2025-yilda korrupsiya holatlari soni kamaygan, ammo doimiy nazorat zarur.

Tahlil natijalariga ko'ra, korrupsiyaga qarshi kurashda nafaqat huquqiy asoslar, balki ularning amaliy ijrosi muhim ahamiyatga ega. Ko'plab huquqiy hujjatlar mavjud bo'lsa-da, ularning hayotga tatbiq etilishi, monitoringi va baholash tizimi yetarlicha ishlab chiqilmagan. Davlat xizmatchilarining ma'naviy-axloqiy saviyasi, korrupsiya holatlariga nisbatan muvofiqlik munosabat, ichki nazorat tizimining kuchaytirilishi hal qiluvchi omillardandir. Qolaversa, aholining huquqiy madaniyatini oshirish ham bu kurashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, manfaatlar to'qnashuvini cheklash, deklaratsiyalarning ochiqligi, xolis jurnalistika va fuqarolik jamiyati institutlari ishtiroki kengaytirilishi kerak.

Xulosa

Davlat xizmatida korrupsiyaga qarshi kurashning huquqiy asoslari mavjud bo'lsa-da, ularning samaradorligi ijro mexanizmlariga bog'liq. Huquqiy jihatdan mukammal tizim yaratish bilan birga, uni amaliyotda tatbiq etish, nazorat qilish va baholash mexanizmlarini kuchaytirish lozim.

Korrupsiyaga oid holatlarni aniqlash va oldini olishda sun'iy intellektdan foydalanish tizimini joriy etish.

Har bir davlat xizmatchisining yillik daromad va xarajatlarini ochiq deklaratsiyalash mexanizmini mustahkamlash.

Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha alohida mustaqil monitoring organini tashkil etish.

Korrupsiyaga qarshi kurash mavzusida maktab va oliy ta'lim tizimiga maxsus kurslarni kiritish.

International Conference on Economics, Finance, Banking and Management

Hosted online from Paris, France

Website: econfseries.com

24th July, 2025

Xalqaro tajribalardan samarali foydalanish, xususan, Estoniya va Singapur tajribasini milliy sharoitga moslashtirish.

Adabiyotlar

1. Sh.M.Mirziyoyev "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 27.05.2019 yildagi PF-5729-son
2. "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 03.01.2017 yildagi O'RQ-419-son
3. "O'zbekiston Respublikasi korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi faoliyatini yanada takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 07.12.2021 yildagi PQ-34-son
4. O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida 4761 sonli Prezident qarori. 2020 yil 6 iyun.
5. Rustamboyev M.H. Jinoyat huquqi darslik. –T: TDYI nashriyoti 2006 yil.
6. Bennedsen, Morten & Feldmann, Sven. Lobbying and Legislative Organization: The Effect of the Vote of Confidence Procedure. Business and Politics. 4. 6-6. 10.1080/1369525022000015621. URL.